

یادگیری زبان انگلیسی در ایران و بررسی راه‌های کاهش شکاف بین آموزش تئوری و کاربردی و راهکارهای آن

مریم سلیمی^۱، دکتر راهب عارفی^۲
(تاریخ دریافت: ۹۷/۱۱/۱۴، تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۱/۳۱)

چکیده

در نظام آموزشی ایران هر ساله مبالغ هنگفتی صرف آموزش زبان انگلیسی می‌شود اما متأسفانه نتیجه چندان مطلوب نیست. آمارها نشان می‌دهد که کمتر از ۵ درصد ایرانی‌ها می‌توانند به زبان انگلیسی تکلم کنند همچنین بیش از ۹۰ درصد از داوطلبان ورود به دانشگاه‌ها کمتر از ۱۰ درصد، تست‌های مربوط به درس زبان انگلیسی را را جواب می‌دهند. نظام برنامه ریزی آموزش زبان در ایران با معضلات جدی رو به رو است. روش تدریس زبان در مدارس، روشی منسوخ و غیر کاربردی است و هم اکنون در دنیا از روش‌های جدیدتری برای یادگیری زبان دوم استفاده می‌شود. با این حال امروزه یادگیری زبان انگلیسی یک ضرورت انکارناپذیر است چرا که زبان انگلیسی زبان علم است. آموزش رشته‌های مختلف علمی جدید، ارتباطات بین‌المللی و تجارت جهانی همگی به زبان انگلیسی صورت می‌گیرند و عدم آشنایی با این زبان برابر با عدم زندگی در دنیای مدرن امروزی است.

واژگان کلیدی

نوشتن (writing)، خواندن (reading)، صحبت کردن (speaking)، گوش کردن (listening)، یادگیری (learning).

۱- کارشناسی ارشد رشته زبان شناسی همگانی، مدرس غیر موظف دانشگاه فرهنگیان - پردیس شهید بنت الهدی صدر سنندج، دبیر رسمی اداره آموزش و پرورش ناحیه ۱ سنندج

۲- عضو هیات علمی و رئیس پژوهشکده ادبیات تحلیلی و تطبیقی اسراء

مقدمه

تمدن و فرهنگ امروز نتیجه هزاران قرن تجربه و فعالیت بشری است که امروزه یک جا در اختیار ما قرار گرفته است. جامعه بشری این سرمایه بزرگ انسانی را از طریق تعلیم و تربیت رسمی و غیر رسمی به ما منتقل می‌کند. و ما به نوبه‌ی خود به آیندگان منتقل می‌کنیم. نکته اینجاست که تعلیم و تربیت چه به صورت رسمی و چه به صورت غیر رسمی بدون زبان امکان‌پذیر نیست.

اگر زبان از جامعه‌ی انسانی گرفته شود چرخ اجتماع می‌ایستد، جامعه انسانی از هم گسیخته می‌شود، تمدن و فرهنگ بشر نابود می‌شود. جامعه پرتکاپو و پرجوش و خروش از هم متلاشی می‌شود. جوامع به زندگی میلیون‌ها سال قبل خود برمی‌گردند. زیرا مهم‌ترین وسیله ارتباط خود را از دست می‌دهند.

زبان افق‌های تازه‌ای در برابر چشمان بشر می‌گشاید و وسیله ارتباط فرهنگی، علمی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در میان جوامع است. در این میان زبان انگلیسی وسیله ارتباط بین ملل مختلف است. امروزه تدریس زبان خارجه به صورت کاملاً حرفه‌ای و پیچیده‌ای از اهمیت بسیاری برخوردار است و در سرتاسر جهان مورد توجه خاص می‌باشد. اکثر قریب به اتفاق کشورها، زبان انگلیسی را می‌دانند و اگر زبان مادری آنها انگلیسی نباشد، آن را به عنوان

زبان دوم برگزیده‌اند تا بتوانند نیازهای مختلف و متنوع علمی و ارتباطی خود را برطرف سازند. آنها آموزش زبان انگلیسی را در مقاطع مختلف تحصیلی در برنامه آموزشی خود گنجانده‌اند.

دکتر محمدرضا باطنی پژوهشگر زبان شناس معتقد است به علت نواقصی که در کار تدریس وجود دارد، با وجود تلاش‌هایی که می‌شود نتیجه مطلوب به دست نمی‌آید. به طور کلی می‌توان گفت تدریس زبان خارجه جنبه‌ی تزئینی دارد و هیچ نتیجه علمی از آن به دست نمی‌آید.

(۱۳۶۹، ص ۱۸۶)

دیگر آموزش متکی بر انتقال درس مایه‌های ثابت و اطلاعات مندرج در کتاب‌های بیست و چند ساله توسط معلمان به متعلمان منفعل، برای حال و آینده مناسب نیست. حال و آینده چنان پیچیده و پویا است که مردم با مغز انباشته از مطالب غیر قابل انعطاف نمی‌توانند آن را دریابند. آموزش و پرورش نباید افراد را به مثابه محصولات تمام شده بار آورد بلکه باید آنان را به اشخاص یادگیرنده‌ی پیگیر تبدیل کند. فراگیران باید نحوه یاد گرفتن را بیاموزند تا بتوانند به طور مداوم یاد بگیرند و امکان سازگاری پیگیر با دگرگونی‌های سریع آینده را داشته باشند.

زبان انگلیسی یکی از دروس رسمی در نظام آموزش و پرورش کشورمان است که از سال اول راهنمایی در نظام درسی دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و تا پایان دوره پیش دانشگاهی ادامه

یادگیری و سطح زبان اول در یادگیری زبان دوم تاثیرگذار است.

۴- در تحقیق دیگری که نائف و حجاج^۲ (۱۹۸۹) انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که ۷۵٪ معلمان و دانش‌آموزان باور دارند استفاده از زبان اول، یادگیری و آموزش زبان دوم را آسان می‌سازد.

۵- لینبرگ^۳ (۱۹۶۷) و تعدادی از محققین بر این باورند که فراگیری زبان در دوران مشخصی صورت می‌گیرد. کودک در دوران معینی آمادگی بیشتری برای فراگیری زبان دارد. در این دوران در صورتی که شرایط لازم فراهم گردد، بیش از یک زبان را بدون هیچ گونه مشکلی فرا می‌گیرد.

۶- مطابق دیدگاه صالحی (۱۳۷۹)، تفاوت‌های فردی از جمله عواملی است که باید بدان توجه نمود چرا که تعدادی از دانش‌آموزان مطالب بصری را سریع‌تر فرا می‌گیرند در حالی که برخی دیگر مطالب شفاهی را بهتر می‌آموزند.

۷- در یادگیری زبان، چیزهایی از قبیل شرایط زندگی، ذوق و یا نوعی استعداد خاص وجود دارد که تمام افراد به یک نسبت از آن برخوردار نیستند (الس وهمکاران^۴، ترجمه الیاسی، ۱۳۷۲).

۸- قویمی از قول ژیرار^۵ نقل می‌کند که از بین

دارد. اما همیشه این سوال پیش روی تمام افراد جامعه به ویژه اهالی آموزش و پرورش قرار دارد که چرا با وجود ۷ سال آموزش مستمر نتیجه‌ای که لازم است به دست نمی‌آید؟ به گونه‌ای که با وجود صرف وقت و هزینه از سوی آموزش و پرورش برای بکارگیری دبیران این رشته، پس از پایان یافتن دوره متوسطه، دانش‌آموزان نه تنها توان مکالمه را ندارند، بلکه از درک مفهوم یک متن ساده یا مکالمه در حد احوالپرسی ساده نیز ناتوانند.

پیشینه تحقیق

۱- واقعیات نشان می‌دهد هرچه به پایان مقطع تحصیلی نزدیک می‌شویم، درصد قبولی کاهش می‌یابد و این به دلیل حجم کتاب درسی و زمان محدودی است که نظام آموزشی برای آموزش آن در نظر گرفته است.

۲- در یک تحقیق خلیل رشتی نشان داد تفاوت زیادی بین تدریس دبیران زن با مرد وجود دارد. زنان بهتر تدریس می‌کنند و بازده کلاس آنها بالاتر است. همچنین تدریس دبیران دارای مدارک بالا نسبت به دبیران دارای مدارک پایین‌تر و یا غیر مرتبط، نتیجه بهتری دارد.

۳- ربکا اکسفورد^۱ (۱۹۹۴) در تحقیقات خود نشان داده که انگیزه، جنسیت، زمینه فرهنگی، دیدگاه‌ها و عقاید، سن، شیوه

2- Nani and Hajaj

3- Lenneberg

4- Els and Others

5- Jirar

1- Rebecca Oxford

عوامل مربوط به فرد، استعداد ۳۳٪، هوش ۲۰٪، انگیزه ۳۳٪، و عوامل دیگر جمعاً ۱۴٪ در فراگیری زبان موثر است. (۱۳۶۴)

اهمیت آموزش زبان انگلیسی

به گفته بسیاری از زبان شناسان، زبان یک مهارت است که برای یادگیری آن باید تمرین زیادی کرد. فرایند یادگیری زبان کند بوده و نیازمند مدت زمانی در حدود دو سال است. البته این زمان کاملاً تقریبی است و با توجه به میزان تمرین روزانه، روش مطالعه و مواد درسی تغییر می‌کند. به طور خلاصه باید گفت که قانون طلایی یادگیری زبان، مطالعه حجم کمی از مطالب در فاصله زمانی معین اما مداوم است. از لحاظ علمی نیز ثابت شده است افرادی که به چند زبان مسلطاند از لحاظ هوشی در سطح بالاتری قرار دارند. این نیز دو جنبه دارد: یکی اینکه با یادگیری زبان جدید سطح هوشی فرد بالا می‌رود و دوم فردی که سطح هوش وی بالاست توانایی یادگیری زبان جدید و مطالب دیگر را بهتر خواهد داشت و این چرخه زنجیره وار تکرار می‌شود.

در بیان اهمیت آموزش زبان انگلیسی، می‌توان گفت در حال حاضر این زبان زنده‌ترین و پویاترین زبان رایج در دنیا است که به عنوان زبان بین‌المللی جهان شناخته می‌شود. بنابراین شایسته است بهترین تدابیر را در راستای آموزش زبان انگلیسی به فرزندان در نظر بگیریم. آنها را

طوری بار بیاوریم که به هنگام ورود به دانشگاه بر زبان انگلیسی مسلط باشند، تا بتوانند کتاب‌ها را با زبان اصلی مطالعه کنند. گاهی اوقات کتاب‌هایی که ترجمه شده‌اند، نمی‌توانند حق مطلب را ادا کنند. چون این کتاب‌ها بعضاً توسط افرادی ترجمه شده‌اند که تخصصی در آن رشته خاص ندارند.

شاید یادگیری زبان انگلیسی مهمترین گام در ارتقاء کیفیت زندگی باشد. اگر خوب انگلیسی صحبت کنیم، می‌توانیم به جدیدترین یافته‌ها و اطلاعات دنیا دسترسی پیدا کنیم، به هر جا سفر کنیم، با دیگران در هر سوی جهان گفتگو کنیم و پیشرفت‌های علمی، صنعتی و شغلی داشته باشیم. زبان انگلیسی کلید دنیای علم و فن‌آوری است. حدود ۹۵٪ مقالات علمی منتشر شده، به زبان انگلیسی است که تنها حدود ۵۰٪ از آنها مربوط به کشورهای انگلیسی زبان (مانند آمریکا و انگلستان) می‌باشد.

زمانی زبان انگلیسی را یاد گرفته‌ایم که بتوانیم ارتباط گفتاری و نوشتاری معناداری با یک انگلیسی زبان برقرار کنیم. این یعنی درک کامل واژه‌ها، اصطلاح‌ها و لهجه‌ها با همان سرعتی که معمولاً انگلیسی زبانها صحبت می‌کنند. بنابراین حفظ کردن یکسری کلمات، زبان‌آموزی نیست. یادگیری زبان باید با مکالمه و درک همدیگر همراه باشد. اگر این مساله اتفاق بیفتد مهارت‌های بعدی را می‌توان به راحتی

آموزش داد.

هدف کلی

- ۱- شناسایی مشکلات و موانع آموزش و یادگیری زبان انگلیسی
- ۲- راهکارهایی برای کاهش شکاف بین آموزش تئوری و کاربردی

مهم‌ترین مشکلات آموزش زبان انگلیسی به صورت کاربردی به شرح زیر است:

- ۱- گوش دادن
- ۲- صحبت کردن
- ۳- خواندن
- ۴- نوشتن
- ۵- هدف گذاری آموزش زبان دوم در مدارس
- ۶- محتوی کتاب‌های درسی
- ۷- تخصص و تسلط لازم معلمان زبان
- ۸- وسایل سمعی و بصری
- ۹- تراکم جمعیت کلاس‌های درس
- ۱۰- تکرار و تمرین مکرر دانش‌آموزان و دانشجویان
- ۱۱- نحوه ارزشیابی
- ۱۲- علاقه و انگیزه برای یادگیری زبان انگلیسی
- ۱۳- تمرکز حواس در کلاس
- ۱۴- برنامه‌ریزی ساعات آموزش زبان انگلیسی
- ۱۵- امنیت روانی و مادی معلمان
- ۱۶- زمان یادگیری زبان دوم
- ۱۷- کارایی دوره‌های ضمن خدمت

۱۸- کیفیت فضای آموزشی

مشکلات گوش دادن: گوش دادن اولین مهارت آموزش و یادگیری زبان انگلیسی است که فراگیر معمولاً در موارد زیر دچار مشکل می‌گردد:

- ۱- تشخیص لغت: وقتی شخصی برای اولین بار به زبان دیگری گوش می‌دهد، نمی‌تواند بفهمد که لغت از کجا شروع می‌شود و پایان می‌پذیرد. در ابتدا آن را به صورت صدایی درهم و برهم می‌شنود سپس بعد از مدت‌ها تمرین با لغات و صداها می‌تواند لغات و جملات را درک نماید.
- ۲- صداهای جدید: زبان آموز احتمالاً نمی‌تواند صداهای جدیدی را که در زبان اول وجود ندارد، تشخیص دهد و تلفظ نماید. به عنوان مثال تشخیص صدای /θ/ برای فارسی زبان مشکل است به همین دلیل زبان آموز آن را با صداهای دیگر اشتباه می‌گیرد (سراید) ترجمه میرحسینی (۱۳۷۳) ۳- معنی جملات: فراگیر احتمالاً معنی ظاهری جمله را تشخیص دهد اما مفهوم واقعی جمله (سوالی، امری، خبری یا تعجبی) را درک نکند.

مشکلات صحبت کردن: ۱- تلفظ: یکی از مشکلات تلفظی در نتیجه تداخل قواعد آوایی زمان مادری گوینده هنگام تلفظ واژگان زبان دوم رخ می‌دهد. گوینده برای تلفظ واژه‌های زبان انگلیسی به آوا و خصوصیات آوایی زبان مادری خود رجوع، و تلفظی شبیه به تلفظ واژه‌های زبان

مادری ارائه می‌دهد. به عنوان مثال در مورد تلفظ آوایی که با حروف th در زبان انگلیسی نگاشته می‌شود، دانش آموز به علت نداشتن آن در دستگاه آوایی زبان مادری خود (فارسی)، دچار مشکل می‌گردد. مثلاً (that) را ممکن است به غلط (zat) یا (dat) تلفظ کنند. ۲- دبیران متعدد از نقاط مختلف ایران، با انواع لهجه‌ها و گویشهای محلی، ممکن است هر یک تحت تاثیر گونه خاصی از زبان انگلیسی قرار گرفته و واژه‌های انگلیسی را به طور متفاوت تلفظ کنند که باعث سرگردانی دانش‌آموزان شده و تا اندازه‌ای موجب ایرادات تلفظی دانش‌آموزان می‌گردند (راسل^۱، ۱۹۸۵). ۳- وضعیت اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان و امکانات تحصیلی آنها نیز ممکن است اشکالات تلفظی را افزایش دهد. ۴- استفاده از فرهنگ لغت‌ها بخصوص فرهنگ لغت روز زبان که در آن نحوه تلفظ واژه‌ها را نشان می‌دهد، می‌تواند در ایجاد ایرادات تلفظی دانش‌آموزان نقش داشته باشد. (پتروسکی^۲، ۱۹۸۷)

مشکلات خواندن: ۱- حرکت چشم: فارسی زبانان برخلاف متون فارسی، مجبورند مطالب زبان انگلیسی را از چپ به راست بخوانند و باید جهت حرکت چشمشان را تغییر دهند که برای آنان ایجاد مشکل می‌کند. ۲- تشخیص خط: دانش‌آموزان باید قادر باشند فرم‌های گوناگون الفبای زبان انگلیسی که شامل حروف کوچک

و بزرگ، شکسته، و...را از یکدیگر تشخیص دهند. ۳- هجای لغات: بعضی اوقات حروفی وجود دارند که نوشته می‌شوند اما تلفظ نمی‌گردند و برعکس. مثل know. فراگیر معمولاً هنگام خواندن تمام حروف را می‌خواند. گاهی اوقات بعضی حروف صداهای متفاوتی دارند. مانند ch که گاهی /k/ و گاهی /ts/ تلفظ می‌شود. ۴- معنی لغات: گاهی دانش آموز از درک معنی لغات به کار رفته در یک متن عاجز است. معنای کلمات فرهنگی و اصطلاحات فنی در متون معمولاً بیشترین مشکل را ایجاد کرده است. (لادو^۳، ۱۹۹۴) ۵- نقص در خواندن: دانش آموز موقع خواندن یک متن ممکن است بر روی تک تک لغات به طور جداگانه مکث نماید، معنی آن را حدس بزند و از درک کامل متن باز ماند. مشکلات نوشتن: تداخل زبان مادری: معمولاً ساختار زبان مادری بر زبان دوم اثر گذاشته و موقع نوشتن، فرد دچار مشکل می‌گردد. مثلاً دانش آموز فارس زبان ممکن است فعل را در آخر یک متن انگلیسی به کار ببرد چون در زبان مادریش چنین است، یا برای تکمیل نوشته‌هایش از حروف اضافه بطور متعدد استفاده نماید.

«هدف آموزش زبان دوم در مدارس مشخص نشده است: آیا دانش آموز باید خوب بخواند؟ آیا او باید انشاء زبان انگلیسی را به خوبی بنویسد؟ در نظام آموزشی، به هیچ کدام از این سوال‌ها پاسخی داده نشده است و واقعیت این است که به

1- Russel

2- Petrovsky

3- Ladu

آن میزان که در مدارس ما به گرامر و دستور زبان توجه می‌شود، نسبت به مکالمه توجهی نمی‌شود. هدف‌گذاری آموزش زبان در مدارس باید به سمت مکالمه تغییر یابد» (خواجوی؛ ۱۳۸۷).

«آموزش زبان در مدارس به صورت آموزش ترجمه متون است نه مکالمه. بر این اساس، آموزش و یادگیری باید به گونه‌ای باشد که افراد در تخصص‌های گوناگون و در هنگام ورود به دانشگاه‌ها، توان مراجعه به منابع دیگر و ترجمه آنها را داشته باشند که در عمل واقعا به این صورت نیست» (حاجی بابایی، ۱۳۸۹).

محتوی مطالب کتاب‌های درسی: کتاب‌ها ابزار اصلی آموزش در کلاس‌های درس هستند. کتاب‌هایی که در نظام آموزشی ایران مورد استفاده قرار می‌گیرند، از هیچ استانداردی پیروی نمی‌کنند و مورد تأیید هیچ موسسه بین‌المللی نیستند. این کتاب‌ها تأثیر علمی و آموزشی آنچنانی ندارند و مصنوعی و بسیار قدیمی هستند. در واقع معلمان جوان کتاب‌هایی را تدریس می‌کنند که در دوران دانش‌آموزی آن را خوانده‌اند! کتاب‌های درس زبان انگلیسی در حال حاضر شامل تعداد اندکی مکالمه آن‌هم به صورت ناقص است. بیشتر به آموزش دستور «گرامر» اهمیت داده شده است.

تخصص و تسلط لازم معلمان زبان: رشته تحصیلی برخی از معلمان اصلا زبان نیست یا اگر هم هست سالیان درازی هست که خود را

به روز نکرده‌اند، بعضی از آنها توانمند نیستند و حتی در سبک و سیاق تلفظ خودشان هم ایراد وجود دارد. خوب شما فرض کنید این معلم که هیچ گونه تخصصی ندارد سر کلاس زبان حضور پیدا می‌کند و قرار است با آن کتاب که از هیچ اصولی پیروی نمی‌کند به دانش‌آموزان زبان درس بدهد، چه اتفاقی می‌افتد؟ پس نتیجه‌اش این است که دانش‌آموز با مدرک دیپلم برای حتی یک دقیقه نمی‌تواند انگلیسی صحبت کند. از طرف دیگر، یک معلم، انگلیسی را به لهجه بریتانیایی تلفظ می‌کند و معلم سال بعد به لهجه آمریکایی، همین هم باعث می‌شود که دانش‌آموز در آموزش زبان با مشکل روبرو شود.

وسایل سمعی - بصری: یکی از مشکلات آموزش زبان در ایران، نبود یا کمبود وسایل سمعی - بصری در مدارس و کلاس‌هاست. زبان‌آموزان روی صندلی سخت می‌نشینند و در یک محیط مصنوعی زبان می‌آموزند. طبیعی است که اگر از امکاناتی نظیر آزمایشگاه استفاده کنیم، قدرت زبان‌آموزی بالا می‌رود. دانش‌آموزان زبان را به صورت شفاهی بهتر یاد می‌گیرند ولی متأسفانه آزمایشگاه زبان نداریم و زبان بیشتر به طور کتبی مورد توجه قرار می‌گیرد. نمره شفاهی کمتر مد نظر است.

تراکم جمعیت کلاس‌های درس: در مدارس عادی، میانگین تعداد دانش‌آموزان ۲۸ نفر است. در یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای معلمان نمی‌توانند به

شکل رو در رو با نیمی از دانش‌آموزان مکالمه داشته باشد.

«عدم تکرار و تمرین مکرر فراگیران: دانش‌آموزان به علت اینکه تمایلی به یادگیری زبان انگلیسی ندارند، از تکرار و تمرین کردن این زبان زود خسته می‌شوند و از آن متنفر هستند. در صورتی که اگر زبان به صورت صوتی و تصویری یاد گرفته شود و تمرین‌ها مرتب تکرار گردد، دانش‌آموزان به خوبی در مدتی کوتاه زبان انگلیسی را می‌آموزند. این علاقه و انگیزه آنها را زیاد می‌کند» (رفیعی، ۱۳۹۰).

نحوه ارزشیابی: سال‌هاست که امتحانات زبان کلیشه‌ای شده و سوالات یکنواخت و مبتنی بر گرامر است. شیوه ارزشیابی ناخواسته معلمین را به سمت استفاده از شیوه‌های قدیمی، کلیشه‌ای و ناکارآمد تدریس سوق میدهد. اگرچه واضح است که زبان از طریق صحبت کردن بهتر یاد گرفته می‌شود ولی می‌بینیم ارزشیابی پایان ترم در مدارس در قالب کتاب‌های تدریس شده و به صورت کتبی می‌باشد. بنابراین چون ملاک ارزشیابی آخر ترم است، معلم سعی می‌کند در قالب سوالات امتحانی یادگیری زبان انگلیسی را کنترل می‌کند. حال اگر از همان دانش‌آموز به صورت شفاهی امتحان گرفته شود، نمی‌تواند نمره ایده آل و خوبی از آن به دست آورد. دانش‌آموزی که از دبیرستان فارغ‌التحصیل می‌شود حتی نمی‌تواند یک جمله به زبان انگلیسی بگوید و

متأسفانه وضع در دانشگاه‌ها هم به همین صورت است. وقتی دانشجو از دانشگاه فارغ‌التحصیل می‌شود تعداد معدودی مسلط به زبان انگلیسی هستند و اکثریت از لحاظ صحبت و مکالمه دچار ضعف هستند (رفیعی، ۱۳۹۰).

علاقه و انگیزه برای یادگیری زبان انگلیسی: اکثر دانش‌آموزان و دانشجویان به یادگیری این زبان علاقه ندارند و انگیزه‌ای برای یادگیری در خود ایجاد نمی‌کنند. آنها فقط به فکر نمره گرفتن و گذراندن این درس هستند. بنابراین چون علاقه‌ای ندارند و با میل و رغبت هم سر کلاس گوش نمی‌دهند، چیزی یاد نمی‌گیرند و اگر هم یاد بگیرند سریع فراموش می‌کنند.

تمرکز حواس در کلاس: دانش‌آموزان تا تمرکز حواس نداشته باشند نمی‌توانند مطالب را یاد بگیرند. این تمرکز حواس خودش به عوامل: عدم علاقه به رشته تحصیلی، سوء تغذیه، خستگی، بی‌خوابی، گرسنگی، محیط اطراف، مشکلات خانوادگی، دوری از خانواده و مسائل روحی - روانی بستگی دارد.

برنامه ریزی ساعات آموزش زبان انگلیسی: در نظام آموزشی فعلی، حداقل ۱ ساعت و نیم و حداکثر ۳ تا ۴ ساعت در هفته به آموزش زبان انگلیسی اختصاص داده شده است. فاصله جلسات کلاسی زیاد است و دانش‌آموز مطالبی را که هفته قبل یاد گرفته است، تا شروع جلسه بعد فراموش می‌کند. علاوه بر آن دانش‌آموز بعد

از یک ساعت خسته می‌شود، انگیزه خود را از دست می‌دهد و مطلب جدیدی یاد نمی‌گیرد. امنیت روانی و مادی معلمان: هزینه‌های سرسام آور زندگی اعم از تهیه خانه و معاش از یک سو و نگرش پایین جامعه علی‌الخصوص دانش‌آموزان و والدین نسبت به معلم و جایگاهش به عنوان یک فرد همواره نیازمند و ... او را در سال‌های اخیر سرخورده نموده است. از سوی مسئولین آموزش و پرورش، به معلمان بطور مستقیم و غیر مستقیم توصیه می‌شود به دانش‌آموزان نمره دهید... سعی کنید آمار قبولی بالا باشد... خلاصه دانش آموز درس نمی‌خواند بعد جواب قبولی را دریافت می‌کند... سوال اینجاست: دانش آموز نسبت به معلم و نقشش چه نگرشی دارد؟ آیا به او و امتحان‌هایی که در کلاس برگزار می‌کند اهمیت می‌دهد؟ اگر قرار است گذشته باشد، یا اصلاً امتحانی جدی در میان نباشد، بیایید یک طرح ملی اجرا شود که نمره بر اساس آموخته‌های کاربردی زبان آموز باشد نه مکتوبات حفظی.

زمان یادگیری زبان دوم: پایه اول راهنمایی، زمان آغاز آموزش زبان انگلیسی است (۲ تا ۴ ساعت در هفته). همزمان آموزش زبان عربی نیز شروع می‌شود. آیا این زمان محدود برای آموزش دو زبان کارساز است؟ آیا موجب آشفتگی و ضعیف عمل کردن در درس‌های دیگرش نمی‌شود؟ در حقیقت عامل سن در آموزش

زبان در ایران نادیده گرفته شده است. درس زبان انگلیسی در آستانه بلوغ به برنامه درسی دانش‌آموزان معرفی می‌شود که سنی بالاست و توانایی‌های فراگیری زبان در این زمان رو به کاهش می‌رود.

کارایی دوره‌های ضمن خدمت: دانش معلم باید به طور مرتب به روز شود. متأسفانه یا خبری از دوره‌های ضمن خدمت نیست یا اگر دوره‌ای برگزار شود، هیچ گونه نظارتی بر اجرای علمی و هدفمند مطالبی که در این کلاس‌ها آموزش داده می‌شود وجود ندارد و اگر آموزش‌هایی وجود داشته باشد، آیا در کلاس‌های درسی به اجرا در می‌آید؟ اکثر اوقات معلمان حوصله حضور در کلاس‌ها را ندارند و بدنبال بهانه‌هایی هستند برای فرار از کلاس و گرفتن گواهی شرکت در کلاس بدون حضور در دوره‌ها و...

نامناسب بودن فضای آموزشی: گاهی اوقات به علت فضای آموزشی کوچک، دانش‌آموزان مجبورند فشرده و نزدیک هم بنشینند. در حالیکه دانش‌آموزان یک کلاس در حیاط کوچک نزدیک پنجره، توپ بازی می‌کنند، هورا می‌کشند و داد می‌زنند، دانش‌آموزان کلاس دیگر به تدریس معلم زبانشان گوش می‌دهند. بیشتر اوقات سیستم خنک کننده‌ای هم وجود ندارد و مجبور هستند یا پنجره را باز کنند و یا گرما را تحمل کنند. این مورد و ده‌ها مورد دیگر در یک فضای آموزشی کوچک، باعث خستگی

دانش‌آموزان شده و دیگر انگیزه‌ای برای گوش دادن و یادگیری ندارند.

راهکارهای آموزش زبان انگلیسی به صورت کیفی و کاربردی

«شخصی که یک زبان خارجی می‌آموزد، برای کسب تبحر در مهارت‌های زبان، به فاکتورهای مهمی نیازمند است که از جمله می‌توان: انگیزه، نیاز، روشی که فراگیر شروع به یادگیری می‌کند، وسائل کمک آموزشی، معلم، همکلاسی‌ها، فرهنگ، سن و محیط را نام برد» (گریستوفرسون^۱ ۱۹۷۳).

میزان نطق (گفته)، مشکل بودن لغت، تشخیص خطا، پیچیدگی جمله، ارتباط بین جملات، درک متن با توجه به توانایی فردی و دانش وی از جمله عوامل موثر در گوش دادن و صحبت کردن هستند. (گریتر^۲ ۱۹۶۹)

آموزش زبان خارجه باید براساس دستاوردهای علم روان‌شناسی یادگیری، روان‌شناسی زبان و زبان‌شناسی انجام گیرد.

سعی شود مطالب مورد تدریس از مسائل ساده و روزمره زندگی شروع شود و به تدریج به سوی مسائل علمی، فنی و پیچیده سوق داده شود.

برای بهبود کیفی تدریس زبان انگلیسی بهتر است ساعات تدریس هفتگی تا ۲ برابر افزایش یابد و در صورت امکان، تدریس از

دوره ابتدایی شروع شود.

بچه‌ها به خاطر تجربیات کمتر نسبت به بزرگسالان دارای مشکلات بیشتری هستند. در اینجا وظیفه معلم است که با برنامه‌ریزی قدم به قدم، اصولی و با شرکت دادن دانش‌آموزان در فعالیت‌های گروهی و تکرار جملات قبلی، زمینه را جهت به خاطر سپاری و درک معنا فراهم سازد (پالستون^۳ ۱۹۷۶).

معلمان باید مهارت‌های خود را بهبود بخشند، شرکت در دوره‌های هدفمند ضمن خدمت، حضور در کارگاه‌ها، سمینارها و موسسات آموزشی، آشنایی با روش‌های نوین آموزش، استفاده از تکنولوژی جدید، معلم را آماده تغییر و وفق دادن با شرایط نوین و در نهایت موفقیت در آموزش می‌کند.

یک معلم خوب با ایجاد همدلی و نزدیکی به دانش‌آموزان، با استفاده از انواع متنوع فعالیت‌های درس‌مدار و شرکت دادن تمام دانش‌آموزان در بازی‌ها و فعالیت‌ها، قادر است از خستگی دانش‌آموزان جلوگیری کند، مشکلات کنترل کلاس را به حداقل برساند، انگیزه لازم را به فراگیری زبان بدهد، آنها را آماده فعالیت و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی کند و نهایتاً باعث موفقیت بیشتر دانش‌آموزان شود.

معلمان زبان در کلاس درس باید به طور کامل انگلیسی صحبت کنند و فرصت فارسی

1- Christopherson

2- Gritner

3- Paul - ston

صحبت کردن را از دانش‌آموزان بگیرند.
- باید هر چه سریع‌تر نحوه ارزشیابی درس زبان
تغییر کند و بر مکالمه و کاربرد زبان بیشتر
تاکید گردد.

- این روزها دامنه لغات دانش‌آموزان بالاست اما
نمی‌توانند آن را در مکالمه بکار گیرند، بنابراین
باید هر چه سریع‌تر به سوی تغییر کتب درسی
زبان حرکت کرد. متون کتاب‌های زبان
انگلیسی باید واقعی باشند یعنی مصنوعی،
ساختگی، قدیمی و یا ترجمه متون دیگر
نباشند. هنگام تهیه کتاب باید توجه کرد به:
سن دانش‌آموزان، هدف، ساعات اختصاص
یافته به آموزش، روش و امکانات آموزشی.
همچنین کتاب‌های آموزشی باید مناسب
تمام مناطق کشور باشد. برای دانش‌آموزان
با انگیزه‌ها، توانایی‌ها، فرهنگ‌ها و امکانات
متفاوت و مختلف، تناسب داشته باشد.

- هدف آموزشی باید مشخص باشد. معلمان
و دانش‌آموزان بدانند که تاکید بیشتر روی
چه مهارتی است (خواندن متون ساده، انجام
مکالمه و صحبت کردن، توانایی در خواندن
متون علمی و تخصصی و یا یاد گرفتن دستور
زبان). دستور زبان و لغات درس طوری در
جمله‌های مجزا بکار بروند که دانش‌آموز
معنی و مفهوم و کاربرد آن را در جمله
درک کنند و خود نیز بتوانند در جملات
دیگری آن‌ها را بکار ببرند. در کتاب، انواع

مختلف تمرین‌ها از قبیل انواع تمرین‌های
شفاهی (drill) گنجانده شود تا از طریق
تمرین‌ها و فعالیت‌های مختلف لغات و نکات
گرامری نهادینه شوند). و در پایان تعیین کنیم
از دانش‌آموزان چه انتظاری داریم و میزان
ساعات تدریس در هفته را مشخص نماییم.
- آموزش و پرورش باید در کنار کتاب‌های
درسی، کتاب‌های دیگری نیز معرفی کند و
یا فیلم‌هایی تهیه کند که دانش‌آموزان بتوانند
در منزل از آن‌ها استفاده کنند.

- وسایل سمعی و بصری از قبیل عکس، فیلم،
نوار آموزشی، چارت، رایانه، ویدئو، تلویزیون
و غیره باعث ایجاد تعمق در یادگیری می‌شود
و بهترین راه برای آموزش زبان انگلیسی
به طور واقعی است. امروزه تقریباً در تمام
آموزشگاه‌های رسمی آموزش زبان، این
وسایل جزء لاینفک کلاس‌های آموزشی را
تشکیل می‌دهند. معلم به کمک این وسایل،
با ارائه الگوهای درست، واقعی و مطابق تلفظ
استاندارد می‌تواند باعث تسریع در امر آموزش
و یادگیری زبان انگلیسی شود. اگر به جای
کمی نگری، به کیفیت آموزش توجه شود، در
این صورت هرگونه سرمایه‌گذاری در زمینه
آزمایشگاه و امکانات چه در مقطع متوسطه
و چه در سطح دانشگاه به نتایج و اهداف
مطلوب می‌رسد.

- تراکم کلاس‌ها باید در حد نرمال بوده تا

بتوان به طور نسبی به اهداف آموزشی تعیین شده نائل شد. در یک محیط آموزشی، دانش‌آموزان باید بتوانند به راحتی فعالیت کنند و منظور خود را بیان کنند. نمی‌توان زبان را فقط با سخنرانی معلم متکلم‌الوحده، آموزش داد. هر قدر که تعداد دانش‌آموزان کم باشد، آنها فرصت صحبت کردن به زبان انگلیسی را بیشتر خواهند داشت و معلم با استفاده از تکنیک‌ها و فعالیت‌های مختلف می‌تواند آنها را وادار به صحبت کردن، گوش دادن به نوار، تماشای فیلم و انجام بحث‌های کلاسی نماید.

شده است. زبان‌آموزی که پس از بلوغ به آموختن زبان دوم روی می‌آورد، همواره با تداخل زبانی یا آمیختن دو زبان مواجه خواهد بود، چرا که دو زبان در شرایط نابرابر یادگیری قرار می‌گیرند. این تداخل زبانی بیشتر اوقات از جهت زبان اول به سمت زبان دوم خواهد بود و مشکلات زبان‌آموز ابتدا در توانایی‌های روساختی یعنی آوایی، واژگانی، دستوری، سبکی و در موقعیت‌های پیشرفته‌تر در زمینه توانایی‌های ژرف‌ساختی یعنی شم زبانی و اندیشیدن زبانی در زبان دوم متجلی خواهد شد.

- یکی از مشکلاتی که زبان‌آموزان با آن مواجه هستند، عدم هماهنگی بین شنیدن و صحبت کردن همزمان است. اغلب نمی‌توانند هم بشنوند و هم صحبت کنند. علت این است که ما روی قوه شنیداری دانش‌آموزان کار نکرده‌ایم. زبان‌شناسان تاکید می‌کنند شنیدن و حرف زدن باید توأماً آموزش داده شود.
- موضوع تعیین یک دوره یا سن خاص برای یادگیری زبان جدید، هنوز به وسیله‌ی تحقیقات و بررسی‌های علمی دقیق مشخص نشده است. محققین به این نتیجه رسیده‌اند که فراگیران هشت ساله از لحاظ شنوایی و خواندن نسبت به زبان‌آموزان شانزده ساله بهتر هستند. در حقیقت در دوره نوجوانی، دوران رشد یادگیری زبان دوم سپری
- موسسات آموزش زبان، محیطی متفاوت‌تر و شاداب‌تر از مدارس عادی هستند. آنجا کتاب‌ها معمولاً استاندارد و محیط مجهز به وسایل سمعی بصری مناسب است.
- باید اولیا دانش‌آموزان را در جلسات ماهانه، در رابطه با فرستادن فرزندانشان به کلاس‌های آموزش زبان آگاه نمود. چرا که اگر والدین از اهمیت یادگیری زبان انگلیسی کاملاً واقف باشند، فرزندان خود را تشویق و ترغیب به یادگیری آن می‌نمایند. در نتیجه دانش‌آموزان علاقه‌مندتر و آگاه‌تر در فعالیت‌های آموزشی مدرسه و خارج از مدرسه شرکت می‌کنند.
- دانش‌آموزی که در تابستان به یادگیری زبان انگلیسی پرداخته است در طول سال تحصیلی نیز این کار را ادامه دهد. موسسات آموزش

زبان باید به گونه‌ای برنامه ریزی کنند که دانش‌آموزان بتوانند در کنار تحصیل خود در مدرسه به فراگیری زبان به طور پیوسته ادامه دهند.

نتیجه‌گیری

آمارها و نتایج آزمون‌های کشوری و بین‌المللی، نمایانگر عدم موفقیت برنامه آموزشی درس زبان انگلیسی در ایران است. کمتر کسی بعد از کسب مدرک دیپلم، قادر به صحبت کردن به زبان انگلیسی است مگر آنکه به موسسات زبان رفته باشد. در آموزش و پرورش ایران هدف این است که دانش‌آموز اطلاعاتی پایه‌ای تا پیشرفته پیرامون دستور زبان و واژگان انگلیسی بدست آورده و بتواند هر چند پر اشکال به خواندن متون درسی بپردازد و در بهترین شکل از پس تست‌های کنکور زبان دانشگاه‌ها برآید. از دوره راهنمایی که زبان به عنوان درس مستقل به دانش‌آموزان ارائه شود تا پایان مقطع دبیرستان که فرد وادار به یادگیری دشوارترین ساختارهای دستوری و لغات پیچیده می‌شود، کوچک‌ترین نمودی از استفاده کاربردی از زبان انگلیسی در آنان دیده نمی‌شود. متعاقباً به دلیل این دشواری‌های درسی دوران دبیرستان، شاهد سرخوردگی و گریز دانش‌آموزان از درس زبان بوده‌ایم.

بطور خلاصه برای لذت بردن از یادگیری زبان انگلیسی و نتیجه‌گیری بهتر در کلاس

درس و جلوگیری از اتلاف وقت و سرمایه باید موارد زیر مورد توجه قرار گیرد: آموزش و پرورش می‌تواند با رویکردی فرانگر، پس از تحقیق و بررسی بر پایه ترقی خواهی و آینده‌نگری نسبت به تغییر اهداف آموزشی اقدام و این امکات را ارزان‌تر برای عموم دانش‌آموزان ایجاد کند. در آن صورت می‌تواند نگاه‌های غیر کاربردی و منفی را همپای گذر زمان از ذهن آنان بزدايد. برخی راهکارهای پیشنهادی چنین‌اند:

- ۱- مشاوره با کارشناسان رشته زبان
- ۲- بازنگری در تالیف کتب درسی و انتخاب کتاب‌هایی که در برگزیده ۴ مهارت اصلی زبان انگلیسی باشند (تغییر محتوی کتب درسی - هدف‌گذاری آموزش زبان دوم در مدارس)
- ۳- تربیت و استخدام مربیان مجرب و اساتید آشنا به روش‌های نوین آموزش زبان (تخصص و تسلط لازم معلمان زبان)
- ۴- فراهم نمودن شرایط فضای امن فردی و اجتماعی برای معلمین (امنیت روانی و مادی معلمان)
- ۵- ایجاد انگیزه و شوق یادگیری در دانش‌آموزان (تکرار و تمرین مکرر دانش‌آموزان - علاقه و انگیزه برای یادگیری زبان انگلیسی - تمرکز حواس در کلاس)
- ۶- ایجاد تغییرات عمیق در شیوه‌های تدریس
- ۷- استفاده از امکانات سمعی - بصری که علاوه

بر تاثیر بر یادگیری، جذابیت و لذت را ایجاد می‌کند. (فضای آموزشی باید متناسب با تعداد دانش‌آموزان باشد و مجهز به امکانات سمعی - بصری و... گردد)

۸- تغییر در شیوه‌های ارزشیابی و توجه به توانایی و تفاوت‌های فردی (تغییر نحوه ارزشیابی)

۹- باز آموزی و به روزآوری اطلاعات معلمان و نظارت بر چگونگی بکارگیری شیوه‌ای مدرن در کلاس‌ها (برگزاری دوره‌های ضمن خدمت)

۱۰- تغییر در برنامه‌ریزی ساعات درسی

۱۱- آغاز فرایند آموزش از مقطع دبستان (زمان یادگیری زبان دوم)

۱۲- آموزش روش مطالعه به دانش‌آموزان. دانش‌آموزان فکر می‌کنند خواندن زبان انگلیسی مثل درس‌های دیگر است و فقط باید حفظ کند و نمره بیاورد. در صورتیکه باید بعد از پایان دوره، با آنها مصاحبه کرد و در صورت قبولی در مصاحبه بتوانند دیپلم بگیرند.

۱۳- تشویق و ترغیب متخصصین مستعدی که

به مطالعه فراگیری و کسب تجربیات حرفه‌ای می‌پردازند و به نظام آموزشی کشور خدمت می‌نمایند - گوش دادن

موسسات زبان با استفاده از کتاب‌های استاندارد، امکانات سمعی - بصری متنوع و معلمان جوان و توانا می‌توانند به آموزش کاربرد عملی زبان در کلاس‌های شاد بپردازند، شاید نگرش منفی بسیاری از دانش‌آموزان به زبان انگلیسی را که ناشی از نظام پرچالش حاکم بر آموزش این درس بوده، تغییر داده و تعریفی دوباره از حقیقت یادگیری زبان انگلیسی به آنان ارائه دهند.

دانش زبان انگلیسی اگر بدرستی و نظام مند به دانش‌آموزان ارائه شود، بی‌شک همچون برگ برنده‌ای است که پیشرفت و ترقی علمی نسل‌های آینده کشور را بیش از همیشه تضمین خواهد کرد. تحقق این اهداف ریشه‌ای، فرای هر مطالعه و مشاوره، به عزم راسخ دست اندرکاران و سیاست‌گذاران آموزش کشور باز می‌گردد تا با درون‌نگری به سوی این تغییر شگرف قدم بردارند (دکتر محمدرضا باطنی ۱۳۶۹، ص ۱۸۶).

منابع

- احمدپور، زهرا، بررسی مشکلات و مسایل آموزشی در دوره متوسطه، مجله foreign language teaching، شماره ۷۱
- احمدیه، ملک سیما، روانشناسی پرورش استعدادها، صص ۲-۱۳۱
- الس و همکاران، زبان شناسی کاربردی؛ یادگیری و آموزش زبانهای خارجی، ترجمه محمود الیاسی، مشهد، معاونت فرهنگی آستان قدس، چاپ اول ۱۳۷۲، صص ۴۲۴-۴۲۵
- امین فر، مرتضی، افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۸ و ۷، پاییز وزمستان، ۱۳۶۵
- بخشی، ا، آموزش و یادگیری زبان انگلیسی در دوره آموزش قبل از دانشگاه در استان همدان، پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۴
- پیراع دکترش داوید، چرا آموزش زبان انگلیسی در ایران ناموفق است؟ فصلنامه پیام کتابخانه، شماره ۹ و ۱۰، ص ۱۳۵
- دلاور، علی، احتمالات و آمار کاربردی (روان شناسی و علوم تربیتی)، تهران، انتشارات رشد
- رشتی، خلیلی، بررسی و مقایسه روش‌های موجود تدریس زبان انگلیسی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و هنرجویان مقطع متوسطه نواحی چهارگانه اهواز و رابطه آنها با عملکرد آموزشی و درصد قبولی درس زبان پایه سوم در خرداد ۱۳۷۷، به نظارت دکتر پاک سرشت، اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان، شورای تحقیقات
- رشیدی، ن، آموزش و یادگیری زبان انگلیسی در استان کردستان، پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۴
- زنگنه، م، بررسی عوامل موثر بر یادگیری درس زبان انگلیسی در دبیرستان‌های استان کرمانشاه، پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۴
- ژیرار، دنی، دشواری آموزش زبان بیگانه، ترجمه گیتی و بهیم، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۵، ص ۳
- ژیرار، دنی؛ گالیسون، روبر، زبان شناسی کاربرده و علم زبان آموزی، ترجمه الله وردی و آذری نجف آبادی، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۱
- ساکی، رضا، نگرش معلمان در مورد علل شکست و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و ارتباط آن با موفقیت آنها در تدریس، فصلنامه تعلیم و تربیت، ش ۳ و ۴، ۱۳۷۳
- سهرابی، فریده، بررسی وضعیت تدریس زبان انگلیسی در دوره راهنمایی ناحیه ۱ و ۲ سنندج (از دیدگاه دبیران)
- فلاذ، جیمز؛ سالوس، پیشراچ، زبان و مهارت‌های زبانی، ترجمه علی آخشینی، معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹، ص ۲۷۰

- قهرمانی، مریم، بررسی و مقایسه تاثیر روش‌های مختلف تدریس زبان خارجه بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوم دبیرستان، همدان
- گرجیان، بهمن، نقش انگیزش در فرایند آموزش و یادگیری زبان انگلیسی، رشد آموزش زبان، سال سیزدهم، شماره ۴۹، بهار ۱۳۷۷، ص ۱۲
- محسنی مقدم، ف، امکان سنجی آموزش زبان انگلیسی در مقطع ابتدایی، پایان نامه کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، ۱۳۸۴
- محمدی، جهانگیر، بررسی وضعیت تدریس زبان انگلیسی در دوره متوسطه و روش‌های بهبود در نجف آباد (از دیدگاه دبیران)
- نبوی، جمال الدین؛ صفوی، محبوبه، علل غیبت از کلاس و عدم توجه به دروس، مجله علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی، دوره ۲۱، شماره ۳
- نورالهی، منوچهر، بررسی مشکلات و مسایل آموزش زبان خارجه سال اول متوسطه، به نظارت سهراب عسکری، بیجار، ۸۴-۸۳
- نورشاهی، نسرین، افت تحصیلی در آموزش عالی، روزنامه قدس، ۱۵ بهمن ۱۳۷۶، ص ۹
- یارمحمدی، دکتر لطف الله، شانزده مقاله در زبانشناسی کاربردی، انتشارات نوید شیراز، ۱۳۷۲، ص ۲۰
- Chastain, K. 1988, developing second language Skills: theory and practice. Chicago, HBJ
- Oxford, r. 1994. Language learning strategies. Alabama university
- <http://zabaamoozan.com/>